

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta

Oborřízení

Uchazeč

Pracoviště uchazeče, instituce

Habilitační práce

Oponent

Pracoviště oponenta, instituce

Pedagogická

Pedagogika

PhDr. Anna TOMKOVÁ, Ph.D.

katedra preprimární a primární pedagogiky Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Portfolio v perspektivě reflektivně pojatého vzdělávání učitelů

prof. PhDr. Hana LUKÁŠOVÁ, CSc.

Ústav školní pedagogiky Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Text posudku:

1. Aktuálnost námětu

Habilitační práce ve formě vydané monografie řeší **velmi zajímavý a naléhavý problém** pedagogické teorie a praxe ve vzdělávání učitelů. Poukazuje na potřebu nových trendů v oblasti pojetí přípravného učitelského vzdělávání a na způsoby vyhodnocování výsledků inovovaných postupů. Na celkem 273 stranách zpracovala autorka problém do velké hloubky. Habilitační práce má teoreticko-empirický charakter. Výzkumná empirická část je strukturována jako případová studie v konkrétní instituci.

2. Přístup k řešení

Monografická habilitační práce **přináší nový systematický pohled na řešení problému přípravného vzdělávání učitelů v reflektivním modelu.**

V **první kapitole** jsou stručně charakterizovány **dva kontexty výzkumu problému.** První kontext otevírá zorný úhel **proměny požadavků na učitelskou profesi** a druhý pohled na **přístupy k vysokoškolskému vzdělávání učitelů.**

Autorce se podařilo vystihnout, jak se postupně vyvinuly požadavky na reflektivního praktika a **jak začala být reflektivita chápána jako trvalý princip učitelské profesionality.** Proto bylo potřebné vypracovat nové přístupy k vysokoškolskému vzdělávání učitelů, na kterých autorka dlouhodobě participuje na Pedagogické fakultě UK v Praze v rámci přípravy učitelů pro první stupeň základní školy.

Ve **druhé kapitole** si autorka dala za cíl rozpracování problematiky **reflektivního pojetí přípravného vzdělávání učitelů.** Klade si také otázky, **jakými prostředky lze rozvíjet reflektivitu studentů učitelství ve vztahu k propojování pedagogické teorie a praxe.** Tak vzniklo pojetí přípravného vzdělávání v reflektivním modelu pro učitelství v primární edukaci,

kteře autorka dlouhodobě sledovala i výzkumně. Referovala o svých nálezech na řadě vědeckých pedagogických konferencí i na stránkách odborných časopisů. Svá teoretická východiska formulovala s hlubokou znalostí odborné české i zahraniční pedagogické literatury. Obohatila pedagogickou teorii i překladem řady frankofonních odborných pramenů. Podrobně zformulovala cíle a obsahy reflektivně pojatého vzdělávání učitelů, viz kapitola 2.2.

S porozuměním vysvětlila **podíl vzdělávání na utvářeni profesní identity studentů učitelství**. Rozebrala odbornou diskusi na **téma profesních učitelských znalostí**. Dále autorka prokázala, že je dobře informována o modelech profesního učeni učitelů.

Diskuse k modelům profesionalizace v učitelském vzdělávání otevřela i novou otázku, která se týká **hodnoceni výsledků profesní výuky v rámci reflektivního modelu**, které se autorka věnovala s porozuměním základním trendům ve světě i doma.

Autentické profesní hodnoceni i sebehodnoceni bylo potřebné nově zformulovat pro potřeby formativních i sumativních přístupů k výsledkům profesní učitelské výuky v systémech s reflektivní pedagogickou praxí. K tomuto záměru bylo potřebné vyvinout řadu nových prostředků pro podporu hodnoceni i sebehodnoceni výsledků profesní výuky, které přehledně autorka popsala v kapitole 2.6 (viz ateliéry, pedagogický deník, výukové případové studie, autobiografie, studentské eseje, osobní sebe-rozvojové projekty, mikrovyučování apod.). Jako jeden z mnoha efektivních prostředků se ukazuje profesní portfolio, kterému autorka věnovala následně celou třetí kapitolu.

Ve **třetí kapitole** se autorka zaměřila na rozbor klíčové kategorie celé monografie **profesní portfolio (PP)**, kterou rozebírá z hlediska teorie, praxe i výzkumné strategie. Autorka si položila několik základních otázek: *Jaký potenciál má využívání profesních portfolio v reflektivně pojatém vzdělávání pro profesní učeni a hodnoceni studentů učitelství? Jaká jsou jeho rizika a jak je lze eliminovat? Za jakých podmínek práce s profesními portfolio slouží rozvoji budoucích učitelů?* Autorce se podařilo odpovědět na všechny uvedené otázky s oporou o zahraniční i domácí odbornou literaturu. Kriticky rozebrala tři vybrané případy ze zahraničí (z Kanady, Francie a Belgie). Velmi cenná je i osobní zkušenost autorky, kterou získala při spolupráci na přípravě dokumentu *Kariérní systém a Metodika*, které byly připraveny v roce 2016 pro Českou republiku. Ve výsledku kapitoly je řádně zdůvodněna potřeba, aby se portfolio stalo i předmětem pedagogického výzkumu, jemuž se autorka věnuje ve čtvrté kapitole.

Ve **čtvrté kapitole** je proveden podrobný popis realizované pedagogické praxe s profesním portfolio, který probíhá v podmínkách Pedagogické fakultě UK v Praze. **Případová studie** úspěšně popisuje koncepci, implementaci, výsledky, podmínky i perspektivy práce s profesním portfolio ve studijním programu Učitelství pro první stupeň základní školy. Předmětem výzkumu se stalo **studentské profesní portfolio (SPP)**, jehož pojetí a implementaci zahájilo pražské pracoviště už v roce 2001. Autorka v této kapitole podrobně informuje o použité kvalitativní metodologii pedagogického výzkumu a o jeho výsledcích.

3. Použitá metodologie

Pro vlastní výzkum si autorka zvolila následující cíle: *„popsat, diskutovat a posoudit koncepci, implementaci, výsledky, podmínky a perspektivy profesních portfolio v reflektivním pojetí vzdělávání budoucích učitelů“*. K získání odpovědi na celou řadu nových otázek si autorka přiměřeně zvolila **kvalitativní postup**. Případová studie má charakter **akčního výzkumu**, který autorka volí a realizuje se znalostí teorie kvalitativní metodologie pro konkrétní případ. Autorka se opírá o vlastní pozorování, video a audio nahrávky, na něž

navazují konzultační rozhovory (hloubkové a polostrukturované), které zajišťují obsahovou validitu. V roce 2017 má pracoviště katedry primární pedagogiky Pedagogické fakulty UK v Praze k dispozici pro výzkumné účely **103 studentských profesních portfolií** od studentů, kteří si zvolili, že budou své portfolio používat u státní závěrečné zkoušky

4. Kvalita a správnost dosažených výsledků

Výsledky kvalitativního výzkumu jsou strukturovány z hlediska klíčových mezníků přípravného vzdělávání učitelů pro primární edukaci na PdF UK v Praze. Za velmi hodnotný můžeme považovat identifikaci **střetu dvou funkcí studentského profesního portfolia** tj. **funkce podporující profesní učení a funkce hodnotící výsledky přípravy k učitelské profesi**.

Uvedený problém byl řešen i pro pojetí závěrečných profesních portfolií (ZPP) ke státní závěrečné zkoušce s participací studentů při **hledání identifikátorů a kritérií kvality**. Cesta k výsledným odpovědím na výzkumné otázky je dokumentována bohatým seznamem prostudované odborné literatury a v 17 přílohách práce.

Monografická habilitační práce A. Tomkové přináší **nový hloubkový pohled na využívání studentského portfolia** jako nástroje k průběžnému sledování cesty studentů oboru Učitelství pro první stupeň základní školy k výsledkům jejich profesionalizace. Poukazuje na novou **možnost symbiózy rozvojové a hodnotící funkce** studentských profesních portfolií, jež odpovídají reflektivnímu modelu učitelské přípravy. **Kriticky hodnotí podmínky implementace**, které je třeba i do budoucna proměňovat a zkoumat **ve vztahu k novému paradigmatu učitelské přípravy**, jež přináší model reflektivně pojaté edukace.

5. Původnost dosažených výsledků

Autorce se podařilo přinést vlastním výzkumem prokazatelné výsledky, které potvrzují **rozvojetvorný potenciál využívání profesních portfolií v reflektivně pojatém vzdělávání učitelů**.

Doložila empirickým materiálem **podobu profesních studentských portfolií** a vysvětlila **jejich význam** pro profesní učení a hodnocení studentů učitelství.

Dokázala vědeckým výzkumem **popsat rizika využívání studentských portfolií** v profesní přípravě a **navrhnout, jak je eliminovat** v prosevech zavádění do profesní přípravy učitelů.

Jasně zformulovala, za jakých podmínek práce s profesními studentskými portfolii **opravdu slouží rozvoji budoucích učitelů**.

6. Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání

Získané výsledky pedagogického výzkumu jsou jednoznačným **přínosem pro rozvoj pedagogiky jako vědního oboru**. Přinášejí jednoznačné nové výsledky i výzvy pro další **rozvoj teorie učitelského vzdělávání** (pedeutologie).

Celkově můžeme konstatovat, že autorka předložené monografie jednoznačně přispěla k **poznání obrazu autentické profesní cesty** v učitelské přípravě studentů pro primární edukaci v reflektivním modelu vzdělávání. **Kriticky vyhodnotila studentské profesní studentské portfolio** jako nástroj k poznání učitelské profesní cesty i výsledků, které mohou být dokládány u státní závěrečné zkoušky z pedagogiky.

7. Uplatnitelnost výsledků v praxi

Využití výsledků v pedagogické praxi lze hodnotit také pozitivně, protože ukazuje, jak lze řešit složité otázky syntézy mnoha-oborového kurikula primární edukace pro státní závěrečné zkoušky u studentů učitelství v programu Učitelství prvního stupně základní školy.

Publikaci je možné také doporučit i **vzdělávací politice**, která stále hledá podklady pro evaluaci procesů hodnocení kvality profesního sebevzdělávání učitelů. Profesní portfolio je dobrým důkazem autentické cesty učitelského sebezvoje, jež může být zdrojem kvalitní profesní sebereflexe (sebekontroly a sebehodnocení). Může být v budoucnu použit pro další etapu tvorby a realizace dokumentu Standard pro učitelskou profesi.

8. Formální úprava a jazyková úroveň práce

Po formální i jazykové stránce nebyly shledány žádné nedostatky.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

- 1) **Jakými argumenty** byste **motivovala** akademické pracovníky, kteří se chtějí podílet na přípravě učitelů, k využívání studentských profesních portfolií?
- 2) **Před jakými riziky** byste **varovala** akademické pracovníky, kteří se budou v budoucnu rozhodovat, zda mají využívat studentská profesní portfolia?

Závěr

Habilitační práce Anny Tomkové *Portfolio v perspektivě reflektivně pojatého vzdělávání učitelů* **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

Ve Zlíně dne 3. 12. 2018

Prof. PhDr. Hana Lukášová, CSc., v. r.

podpis